

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Єлькіна Н.В.

*старший судовий експерт,
Кіровоградський науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр МВС України
в Кіровоградській області*

СУБ'ЄКТИ АВТОРСЬКИХ ВІДНОСИН

Автором наукового, літературного чи мистецького твору може бути громадянин України, іноземець або особа без громадянства. Поняття «автор твору» і «суб'єкт авторського права» не тотожні як за змістом, так і за значенням. Автором твору, як уже зазначалося, може бути тільки його творець, тобто тільки фізична особа, причому незалежно від віку.

Право на твір належить його творцеві, тому, хто написав книгу, картину, створив музику, скульптуру, аудіовізуальний твір.

Суб'єктом авторського права можуть бути автор твору, а також інші фізичні і юридичні особи, для яких авторське право може виникати у силу закону, договору або спадкування. Так, відповідно до статей 20, 21, 25, 27 Закону про авторське право, право на наукові збірники, енциклопедичні словники, журнали, інші періодичні видання належить організаціям, що випустили їх у світ. Авторське право на кіно– або телефільми належить підприємству, яке здійснило його зйомки, на телепередачі – відповідним телевізійним організаціям.

В інших випадках авторське право може перейти від автора до інших осіб – правонаступників. У спадщину переходять лише майнові права авторів. Проте за статтею 25 Закону про авторське право спадкоємці мають право протидіяти посяганню на твір, яке може завдати шкоди честі та репутації автора. В силу статті 27 цього самого Закону майнові права автора можуть бути об'єктом цивільних правочинів. Проте в усіх випадках за автором залишаються його особисті немайнові права. Отже, суб'єкти авторських прав – неавтори не можуть мати права» які мають автори творів. Особисті немайнові права автора є невід'ємними від нього.

Авторське право автора прийнято називати первісним, а авторське право правонаступників – похідним. На твори, вперше випущені у світ на території України або які не випущені, але перебувають на території

України в будь-якій об'єктивній формі, авторське право визнається за авторами, їхніми спадкоємцями та іншими правонаступниками незалежно від громадянства (ст. 8 Закону про авторське право). Закон визнає авторське право за авторами та їхніми правонаступниками також на твори, які хоч і вперше випущені у світ або перебувають в будь-якій об'єктивній формі на території іноземної держави, але їхніми авторами є громадяни України або які мають постійне місце проживання на території України (п. 3 ст. 8 Закону про авторське право).

Дія Закону про авторське право поширюється також на авторів творів яких уперше опубліковані в іншій країні та протягом 30 днів після цього опубліковані в Україні незалежно від громадянства і постійного місця проживання автора.

За іншими особами авторське право на твори, які вперше випущені у світ або перебувають у будь-якій об'єктивній формі на території іноземної держави, визнається відповідно до міжнародних договорів або угод, в яких бере участь Україна.

Авторське право за іноземними правонаступниками вітчизняних авторів може бути визнане на території України у випадках передавання їм цього права у порядку, встановленому законодавчими та іншими нормативними актами.

Порядок передавання українським автором права на використання його твору на території іноземної держави також встановлюється законодавством України і може бути здійснений через Державне агентство України з авторських і суміжних прав (ДААСП України).

У зв'язку з приєднанням до Бернської конвенції з охорони авторських прав Україна взяла на себе обов'язки за цією конвенцією. Відповідно до її положень кожна держава – учасниця Конвенції надає громадянам інших країн – учасниць Конвенції таку саму охорону авторських прав, як і власним громадянам. Цей важливий акт забезпечує охорону прав вітчизняних авторів, закладає кращу правову основу використання вітчизняних творів за рубежом. Бернська конвенція з охорони авторських прав поширюється також на музичні, кінематографічні твори та на твори образотворчого мистецтва.

Здебільшого автором твору науки, літератури, мистецтва є одна особа, але іноді у творчому процесі беруть участь кілька осіб – співавторів. Якщо два або кілька авторів спільною працею створюють твір, відносини між ними називаються співавторством. Цивільно-правова теорія встановлює два види співавторства:

а) коли неможливо виділити працю кожного співавтора, – нероздільне співавторство;

б) коли складові частини чітко визначені і відомо, хто з співавторів написав ту чи іншу частину, – роздільне співавторство.

Співавторство можливе при створенні будь-яких творів. Для його визначення потрібні певні умови.

1. Твір, створений спільною творчою працею співавторів, повинен бути єдиним цілим, таким, що не може існувати без складових частин як ціле. Наприклад, якщо з підручника, написаного співавторами, виключити одну чи кілька глав, підручник як цілісний твір втрачає своє значення. У балеті, опері, опереті музика поєднується з текстом. Музика без тексту – не опера, танець без музики – не балет. Проте можливе й таке поєднання двох форм творчості, коли жодна з них не втрачає самостійного значення, але в такому випадку не буде співавторства.

2. Спільна праця співавторів твору має бути творчою. Якщо один розповідає сюжет, висловлює свої погляди, а інший записує – це не співавторство.

3. Має бути угода про спільну працю над твором.

4. При роздільному співавторстві кожен із співавторів зберігає авторське право на свою частину. Одночасно він є співавтором твору в цілому. Співавторство має бути добровільним.

5. При нероздільному співавторстві твір може використовуватися лише за спільною згодою усіх співавторів. Проте право опублікування та іншого використання твору належить однаковою мірою усім співавторам. Один співавтор не може без достатніх підстав відмовити іншим у дозволі на опублікування, інше використання або зміну твору. В разі порушення спільного авторського права кожний співавтор може доводити своє право в судовому порядку.

6. Винагорода за використання твору належить співавторам у спільних частках, якщо в угоді не передбачається інше (ст. 12 Закону про авторське право).

Від співавторства слід відрізнити співробітництво, за яким кілька авторів беруть участь у створенні колективної праці за завданням певної організації. Ця колективна праця не є єдиним цілим. Авторське право на колективний твір належить юридичній особі.

Не визнається співавтором, а отже, і суб'єктом авторського права і той, хто надавав авторові технічну допомогу (друкарки, креслярі, стенографісти тощо).

Працівники вищих навчальних закладів, науково-дослідних установ, підприємств та інших організацій часто створюють твори у порядку виконання службових обов'язків чи службового завдання. У цих випадках особисті немайнові права належать тільки авторам зазначених

творів. Виключне право на використання твору належить особі, з якою автор перебуває у трудових відносинах (роботодавцю), якщо інше не передбачено договором. Виключне право на використання твору охоплює усі майнові права автора.

Отже, усі вони належать роботодавцю, але за таких умов: 1) твір створено за договором між автором і роботодавцем, тобто не на підставі трудового договору (контракту), а саме на підставі договору між автором і роботодавцем про створення твору; 2) автор працює у роботодавця за наймом, тобто за трудовим договором (контрактом) (ст. 20 Закону про авторське право).

Розмір авторської винагороди за створення і використання твору, створеного за договором з автором, який працює за наймом, та порядок її виплати встановлюється у договорі між автором і роботодавцем.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України // ВВР України. – 2003. – № 40–44. – С. 356.
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» // ВВР України. – 1994. – № 13. – С. 64.
3. Дзера І. О. Цивільно-правові засоби захисту права власності в Україні. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – С. 256.
4. Дробязко В.С., Дробязко Р.В. Право інтелектуальної власності: Навч. посіб. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – С. 512.
5. Загороднюк А. Н. Міжнародний захист авторського права. – К., 1997. – С. 152.
6. Охорона інтелектуальної власності в Україні / С.О. Довгий, В.О. Жаров, В.О. Зайчук та ін. – К.: Форум, 2002. – С. 320.
7. Панкеев И.А. Авторское право: Курс лекций. – М.: ВК, 2005. – С. 270.
8. Підпригора О.А., Підпригора О.О. Право інтелектуальної власності України: Навч. посіб. для студ. юрид. вузів і фактів. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 336.
9. Право інтелектуальної власності в Україні: Підручник / За ред. О.А. Підпригори. – К., 2002. – С. 152.
10. Шишка Р.Б. Правова охорона інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект. – Х., 2002. – С. 354.